

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
prezentate la 18 martie 2021¹

Cauza C-848/19 P

**Republica Federală Germania
împotriva
Republicii Polone,**

Comisiei Europene

„Recurs – Piața internă în sectorul gazelor naturale – Articolul 194 alineatul (1) TFUE – Directiva 2009/73/CE – Cerere a unei autorități germane (Bundesnetzagentur) privind modificarea condițiilor de derogare de la normele Uniunii referitoare la exploatarea gazoductului OPAL – Decizia Comisiei privind modificarea condițiilor de derogare de la normele Uniunii – Principiul solidarității energetice”

1. Republica Federală Germania a declarat recurs împotriva Hotărârii Tribunalului din 10 septembrie 2019², prin care s-a anulat decizia Comisiei Europene din 28 octombrie 2016 prin care se modificau condițiile (prevăzute într-o decizie anterioară) în care gazoductul OPAL³ putea fi exonerat de la aplicarea normelor referitoare la accesul terților și la tarife⁴.

2. Tribunalul a anulat decizia atacată, deoarece a considerat că aceasta a fost adoptată „cu încălcarea principiului solidarității energetice, astfel cum este formulat la articolul 194 alineatul (1) TFUE”.

3. Comisia, în calitate de pârâtă în fața Tribunalului, nu a atacat cu recurs hotărârea, în pofida faptului că decizia sa a fost anulată. Pe de altă parte, Republica Federală Germania a declarat recurs împotriva hotărârii respective, argumentând în principal că solidaritatea energetică este doar o noțiune cu caracter politic, iar nu un criteriu juridic din care pot decurge în mod direct drepturi și obligații pentru Uniune sau pentru statele membre.

4. Polonia, Letonia și Lituania susțin interpretarea Tribunalului. În opinia lor, solidaritatea energetică este un principiu care poate fi utilizat ca parametru pentru controlul jurisdicțional al normelor de drept derivat și al deciziilor în domeniul energiei.

¹ Limba originală: spaniola.

² Hotărârea Polonia/Comisia (T-883/16, EU:T:2019:567, denumită în continuare „hotărârea atacată”).

³ OPAL este acronimul pentru Ostseepipeline-Anbindungsleitung. Gazoductul OPAL este secțiunea terestră, la vest, a gazoductului Nord Stream, al cărui punct de intrare se află în apropierea localității Lubmin, aproape de Greifswald, în Germania, iar punctul de ieșire în localitatea Brandov, în Republica Cehă. Gazoductul Nord Stream transportă pe Marea Baltică, până în Germania, gaze care provin din zăcămintele rusești. Nord Stream are o altă prelungire terestră, gazoductul NEL (Nordeuropäische Erdgasleitung), cu o capacitate de 20 de milioane de metri cubi, care se întinde de la Greifswald la Țările de Jos și la restul Europei de Nord-Vest.

⁴ Decizia C(2016) 6950 final a Comisiei din 28 octombrie 2016 privind reexaminarea condițiilor de derogare a gazoductului OPAL, acordate în temeiul Directivei 2003/55/CE, de la normele referitoare la accesul terților și la reglementarea privind tarifele (denumită în continuare „decizia atacată”). Versiunea în limba germană este autentică și există o singură versiune adițională, în limba engleză. Aceasta a fost publicată pe site-ul internet al Comisiei la 3 ianuarie 2017.

5. Prin urmare, recursul impune Curții să se pronunțe cu privire la existența principiului solidarității energetice și, eventual, cu privire la natura și întinderea acestuia⁵.

I. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

6. Articolul 194 alineatul (1) TFUE prevede:

„În contextul instituirii și al funcționării pieței interne și din perspectiva necesității de a conserva și îmbunătăți mediul, politica Uniunii în domeniul energiei urmărește, în spiritul solidarității între statele membre:

- (a) să asigure funcționarea pieței energiei;
- (b) să asigure siguranța aprovizionării cu energie în Uniune;
- (c) să promoveze eficiența energetică și economia de energie, precum și dezvoltarea de noi surse de energie și energii regenerabile și
- (d) să promoveze interconectarea rețelelor energetice.”

7. Normele comune privind piața gazelor și a energiei electrice figurează în Directiva 2009/73/CE⁶. Articolul 32 din aceasta, care este identic cu articolul 18 din Directiva 2003/55, se referă la accesul terților și stabilește următoarele:

„(1) Statele membre asigură punerea în aplicare a unui sistem de acces al terților la sistemul de transport și de distribuție și la instalațiile de [gaze naturale lichefiate, denumite în continuare «GNL»], pentru toți clienții eligibili, inclusiv întreprinderile de furnizare. Acest sistem, bazat pe tarife publicate, trebuie aplicat în mod obiectiv și fără discriminare între utilizatorii rețelei. Statele membre trebuie să se asigure că aceste tarife sau metodologiile care stau la baza calculării lor sunt aprobate, înainte de intrarea lor în vigoare în conformitate cu articolul 41, de o autoritate de reglementare menționată la articolul 39 alineatul (1) și că aceste tarife și metodele de calcul, în cazul în care se aprobă numai metodele de calcul, sunt publicate înainte de intrarea lor în vigoare.

(2) Operatorii de transport și de sistem trebuie, după caz și în cadrul realizării activităților lor, inclusiv în ceea ce privește transportul transfrontalier, să aibă acces la rețeaua altor operatori de transport și de sistem.

(3) Dispozițiile prezentei directive nu trebuie să împiedice încheierea contractelor pe termen lung, în măsura în care acestea respectă normele comunitare în materie de concurență.”

5 Confirmarea operativității principiului solidarității energetice ar putea avea efecte asupra dezvoltării politicii Uniunii în domeniul energiei, care este din ce în ce mai interconectată cu politica sa în domeniul climei, pe lângă alte implicații, fie geopolitice (în ceea ce privește furnizarea de gaze în Europa de către Rusia și întreprinderea sa de stat Gazprom), fie economice (în ceea ce privește utilizarea gazoductelor care alimentează Europa și întreprinderile care le exploatează).

6 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE (JO 2009, L 211, p. 94, denumită în continuare „Directiva 2009/73”), care a abrogat și a înlocuit Directiva 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 98/30/CE (JO 2003, L 176, p. 57, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 80).

8. Articolul 36 din Directiva 2009/73, referitor la noile infrastructuri, care a înlocuit articolul 22 din Directiva 2003/55, prevede:

„(1) Noile infrastructuri de gaze naturale de mari dimensiuni, și anume interconexiunile, instalațiile GNL sau instalațiile de înmagazinare, pot beneficia, la cerere și pentru o perioadă determinată, de o derogare de la dispozițiile articolelor 9, 32, 33 și 34 și de la dispozițiile articolului 41 alineatele (6), (8) și (10) în următoarele condiții:

- (a) investiția trebuie să întărească concurența în furnizarea de gaze naturale și să îmbunătățească siguranța alimentării;
- (b) nivelul de risc legat de investiție este de așa natură încât investiția să se realizeze numai în cazul în care se acordă o derogare;
- (c) infrastructura trebuie să fie deținută în proprietate de o persoană fizică sau juridică care este separată cel puțin în privința formei sale juridice de operatorii de sistem în ale căror sisteme se va construi infrastructura;
- (d) se percep tarife pentru utilizatorii infrastructurii respective; și
- (e) derogarea nu aduce atingere concurenței sau bunei funcționări a pieței interne a gazelor naturale și nici funcționării eficiente a sistemului reglementat la care este conectată infrastructura.

[...]

(3) Autoritatea de reglementare [națională] poate, de la caz la caz, să decidă asupra derogărilor menționate la alineatele (1) și (2).

[...]

(6) O derogare poate acoperi total sau parțial capacitatea noii infrastructuri sau pe cea a infrastructurii existente cu o capacitate semnificativ crescută.

La luarea deciziei de acordare a unei derogări, se ia în considerare, de la caz la caz, necesitatea de a impune condiții referitoare la durata derogării și la accesul nediscriminatoriu la infrastructură. La luarea deciziei privind respectivele condiții, se vor lua în calcul, în special, capacitatea suplimentară ce va fi construită sau modificarea capacității existente, orizontul de timp al proiectului și condițiile existente la nivel național.

[...]

(8) Autoritatea de reglementare transmite Comisiei, fără întârziere, o copie a tuturor cererilor de derogare, imediat după primirea acestora. Autoritatea competentă notifică fără întârziere Comisiei decizia, transmițând și toate informațiile relevante referitoare la aceasta. Aceste informații pot fi comunicate Comisiei în formă consolidată, permițându-se astfel Comisiei să ajungă la o decizie bine fundamentată. Informațiile trebuie să cuprindă în special:

- (a) motivele detaliate pe baza cărora autoritatea de reglementare sau statul membru a acordat sau a refuzat derogarea, împreună cu referirea la alineatul (1) și la litera (s)au literele relevante din respectivul alineat pe care se bazează decizia, inclusiv datele financiare care demonstrează necesitatea derogării;
- (b) analiza efectuată în privința efectelor acordării derogării asupra concurenței și asupra bunei funcționări a pieței interne a gazelor naturale;

- (c) motivele care justifică durata și partea din capacitatea totală a infrastructurii gazelor naturale respective pentru care s-a acordat derogarea;
 - (d) în cazul în care derogarea se referă la o conductă de interconexiune, rezultatul consultării cu autoritatea de reglementare în cauză; și
 - (e) contribuția infrastructurii la diversificarea alimentării cu gaze naturale.
- (9) În termen de două luni care începe în ziua imediat următoare primirii notificării, Comisia poate solicita, printr-o decizie, ca autoritatea de reglementare să modifice sau să retragă decizia de acordare a unei derogări. Termenul de două luni poate fi prelungit cu un termen suplimentar de două luni în cazul în care Comisia are nevoie de informații suplimentare. Acest termen suplimentar începe în ziua imediat următoare primirii informațiilor complete. Termenul inițial de două luni poate fi, de asemenea, prelungit cu acordul Comisiei și al autorității de reglementare.

[...]

Autoritatea de reglementare se conformează deciziei Comisiei de modificare sau de retragere a deciziei de derogare în termen de o lună și informează Comisia în consecință.

[...]”

9. Ulterior situației de fapt din litigiu, Directiva 2009/73 a fost modificată prin Directiva (UE) 2019/692⁷.

B. Dreptul german

10. Articolul 28a alineatul (1) din Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung (Energiewirtschaftsgesetz – EnWG) din 7 iulie 2005⁸, în versiunea aplicabilă situației de fapt, permite Bundesnetzagentur (Agenția Federală a Rețelelor, Germania, denumită în continuare „BNetzA”), printre altele, să acorde o derogare de la dispozițiile privind accesul terților pentru interconexiunile dintre Republica Federală Germania și alte state. Condițiile de aplicare a articolului în cauză corespund în esență celor prevăzute la articolul 36 alineatul (1) din Directiva 2009/73.

II. Situația de fapt din decizia atacată

11. Situația de fapt din litigiu, până la adoptarea deciziei atacate, este descrisă la punctele 5-15 din hotărârea atacată, pe care considerăm că nu este necesar să o reproducem în totalitate. Ne vom limita la redarea faptelor pe care le considerăm cele mai semnificative.

12. La 13 martie 2009, BNetzA a comunicat Comisiei două decizii din 25 februarie 2009 de excludere a capacităților de transport transfrontaliere aferente proiectului gazoductului OPAL de la aplicarea normelor privind accesul terților prevăzute la articolul 18 din Directiva 2003/55 și a normelor privind tarifele prevăzute la articolul 25 alineatele (2)-(4) din aceasta⁹.

⁷ Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 de modificare a Directivei 2009/73/CE privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale (JO 2019, L 117, p. 1).

⁸ Legea privind alimentarea cu energie electrică și cu gaze naturale (BGBl. 2005 I, p. 1970, 3621).

⁹ Cele două decizii priveau cotele-părți deținute de cei doi proprietari ai gazoductului OPAL, care este deținut de WIGA Transport Beteiligungs-GmbH & Co. (denumită în continuare „WIGA”, anterior W & G Beteiligungs-GmbH & Co. KG, anterior Wingas GmbH & Co. KG), care deține o cotă-parte de 80 %, și de E.ON Ruhrgas AG, care deține o cotă-parte de 20 %. WIGA este controlată în comun de OAO Gazprom și de BASF SE. Societatea care exploatează partea din gazoductul OPAL care aparține WIGA este OPAL Gastransport GmbH & Co. KG (denumită în continuare „OGT”).

13. Prin Decizia C(2009) 4694 (denumită în continuare „decizia inițială”) din 12 iunie 2009, Comisia a solicitat BNetzA, în temeiul articolului 22 alineatul (4) al treilea paragraf din Directiva 2003/55 [devenit articolul 36 alineatul (9) din Directiva 2009/73], să modifice deciziile sale din 25 februarie 2009, prin adăugarea anumitor condiții.

14. La 7 iulie 2009, BNetzA a modificat deciziile sale din 25 februarie 2009, adaptându-le la condițiile menționate la punctul anterior. Derogarea de la norme a fost acordată de BNetzA pentru o perioadă de 22 de ani.

15. Gazoductul OPAL a fost pus în funcțiune la 13 iulie 2011¹⁰.

16. În temeiul deciziei inițiale și al deciziilor BNetzA din 25 februarie 2009, astfel cum au fost modificate prin deciziile acesteia din 7 iulie 2009, capacitățile gazoductului OPAL au fost exceptate, sub rezerva îndeplinirii anumitor condiții, de la aplicarea normelor comune (referitoare la accesul reglementat al terților și la tarife) ale Directivei 2003/55.

17. În situația tehnică actuală, gazele naturale sunt furnizate la punctul de intrare a gazoductului aproape de Greifswald prin intermediul gazoductului Nord Stream, utilizat de grupul Gazprom pentru transportul de gaze care provin din zăcămintele rusești. Întrucât Gazprom nu a pus în aplicare programul de cesiune de gaze prevăzut în decizia inițială¹¹, cota de 50 % nerezervată din capacitatea acestui gazoduct nu a fost utilizată niciodată, astfel încât doar cota de 50 % din capacitatea de transport a gazoductului OPAL a fost utilizată.

18. La 12 aprilie 2013, OGT, OAO Gazprom și Gazprom Eksport LLC au solicitat BNetzA să modifice derogarea acordată în anul 2009, fără a obține un răspuns favorabil. În luna septembrie a anilor 2015 și 2016, Gazprom a organizat licitații care nu au atras concurenți, având astfel noi motive să solicite din nou modificarea deciziei inițiale¹².

19. La 13 mai 2016, BNetzA a notificat Comisiei, în temeiul articolului 36 din Directiva 2009/73, intenția sa de a modifica, în urma cererii formulate de OGT, OAO Gazprom și Gazprom Eksport, derogarea acordată în anul 2009 cu privire la partea din gazoductul OPAL exploatată de OGT¹³.

III. Decizia atacată

20. La 28 octombrie 2016, Comisia a adoptat, în temeiul articolului 36 alineatul (9) din Directiva 2009/73, decizia atacată, care este adresată BNetzA.

10 Gazoductul OPAL are o capacitate de 36,5 miliarde m³/an în partea de nord, între Greifswald și punctul de intrare din Groß Körös la sud de Berlin (Germania). Partea de sud a gazoductului OPAL, între Groß Körös și punctul de ieșire din Brandov, are o capacitate de 32 de miliarde m³/an. Diferența de 4,5 miliarde m³/an era destinată vânzării în zona de comerț Gaspool, care cuprinde nordul și estul Germaniei.

11 Potrivit Ridley, A., „Gazprom refused to provide a gas release programme because it would have resulted in an open auction for gas with third parties. In such an auction, the prices set at market could have been used against Gazprom. For example, customers with long term supply contracts with Gazprom, with price review clauses, could have been incentivised to use the evidence of those auctions to take Gazprom to arbitration to force a reduction in the price they themselves paid for gas. Therefore, Gazprom and its German ally were limited to using no more than half of the pipeline capacity” (Ridley, A.: *The ‘principle of solidarity’: OPAL, Nord Stream, and the shadow over Gazprom*, Atlantic Council, 17 octombrie 2019, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/the-principle-of-solidarity-opal-nord-stream-and-the-shadow-over-gazprom/>).

12 Yafimava, K.: *The OPAL Exemption Decision: past, present, and future*, Oxford Institute for Energy Studies, 2017, p. 10-13, disponibilă la <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2017/01/The-OPAL-Exemption-Decision-past-present-and-future-NG-117.pdf>

13 În esență, modificarea avută în vedere de BNetzA constă în înlocuirea limitării capacităților care pot fi rezervate de întreprinderi dominante, impusă în temeiul deciziei inițiale, prin obligația OGT de a oferi cel puțin 50 % din capacitatea exploatată de aceasta, și anume 15 864 532 kWh/h (aproximativ 12,3 miliarde m³/an) în cadrul unor licitații, dintre care 14 064 532 kWh/h (aproximativ 10,98 miliarde m³/an) sub formă de capacități ferme care pot fi atribuite dinamic (*feste dynamisch zuordenbare Kapazitäten*, denumite în continuare „DZK”) și 1 800 000 kWh/h (aproximativ 1,38 miliarde m³/an) sub formă de capacități ferme care pot fi atribuite liber (*feste frei zuordenbare Kapazitäten*, denumite în continuare „FZK”) la punctul de ieșire din Brandov. În cazul în care, în doi ani consecutivi, cererea de capacități FZK ar depăși oferta inițială de 1 800 000 kWh/h, OGT ar fi obligată, în anumite condiții, să mărească oferta de astfel de capacități până la un plafon de 3 600 000 kWh/h (aproximativ 2,8 miliarde m³/an).

21. Tribunalul (punctele 16 și 17 din hotărârea atacată) a sintetizat condițiile din decizia atacată după cum urmează:

„[...] În ceea ce privește condițiile de fond pe care trebuie să le îndeplinească o astfel de modificare, [Comisia] a considerat că, în lipsa unor clauze specifice privind reexaminarea, modificările aduse întinderii unei derogări acordate anterior sau condițiilor care limitează această derogare trebuie să fie justificate și că, în această privință, noile evoluții factuale care au avut loc de la decizia inițială de exceptare pot constitui un motiv valabil pentru a efectua o reexaminare a acestei decizii inițiale.

Pe fond, prin decizia atacată, Comisia a aprobat modificările regimului derogatoriu, avute în vedere de BNetzA, sub rezerva anumitor modificări, și anume, printre altele:

- oferta inițială de capacități licitate trebuia să privească 3 200 000 kWh/h (aproximativ 2,48 miliarde m³/an) de capacități FZK și 12 664 532 kWh/h (aproximativ 9,83 miliarde m³/an) de capacități DZK;
- o creștere a volumului de capacități FZK licitate trebuia să intervină, pentru anul următor, de îndată ce cererea depășea, într-o licitație anuală, 90 % din capacitățile oferite și trebuia să se facă pe tranșe de 1 600 000 kWh/h (aproximativ 1,24 miliarde m³/an), până la un plafon de 6 400 000 kWh/h (aproximativ 4,97 miliarde m³/an), și
- o întreprindere sau un grup de întreprinderi care deține o poziție dominantă în Republica Cehă sau care controlează mai mult de 50 % din gazul care ajunge la Greifswald putea participa la licitația de capacități FZK numai la prețul de bază, care nu trebuia să fie mai mare decât prețul de bază mediu al tarifului reglementat în rețeaua de transport din zona Gaspool către Republica Cehă pentru produse comparabile în același an.”

22. Tribunalul a adăugat (punctul 18 din hotărârea atacată) că, „[l]a 28 noiembrie 2016, BNetzA a modificat derogarea acordată prin decizia sa din 25 februarie 2009 în ceea ce privește cota-parte din gazoductul OPAL exploatată de OGT, în conformitate cu decizia atacată, și a încheiat cu aceasta din urmă un contract de drept public, care ține loc, potrivit dreptului german, de decizie administrativă”.

23. În practică, decizia atacată facilita controlul de către grupul Gazprom al fluxurilor gazoductului OPAL și, în aceeași măsură, o eventuală reducere a fluxurilor de gaz prin gazoductele Yamal și Brotherhood¹⁴, precum și o consolidare a poziției Gazprom pe piețele gazelor naturale din statele din Europa Centrală și de Est¹⁵.

IV. Litigiul privind gazoductul OPAL

24. Decizia atacată a sporit teama unor operatori din sectorul gazelor naturale și a unor guverne din statele din Europa Centrală și de Est cu privire la o consolidare a poziției dominante a Gazprom pe piața gazelor, ceea ce explică interesul lor de a introduce o acțiune în anulare împotriva acesteia.

¹⁴ Gazoductul Brotherhood pătrunde teritoriul Rusiei, traversează Ucraina și Slovacia și intră în Republica Cehă, de unde gazul este de asemenea direcționat, prin gazoducte conectate, către alte state membre. Gazprom furnizează de asemenea gaze prin gazoductul Yamal, care traversează Belarus, intră în Țările Baltice, traversează Polonia, intră în Germania și continuă mai departe.

¹⁵ Potrivit Ridley, A., „In December 2016, Gazprom – with the assistance and approval of the German energy regulator – was able to obtain an amendment to the 2009 OPAL exemption from the European Commission. In essence, the cap was lifted. 50 percent of OPAL’s capacity would be exempt from third party access and tariff regulation. The rest of the pipeline’s capacity would be subject to two auction regimes. However, as Gazprom was dominant in the marketplace, the reality was that Gazprom or Gazprom’s allies would take up all the auctioned capacity. In essence, Gazprom was gifted the rest of the capacity by the Commission. The actual operation of the pipeline after December 2016 demonstrated that this is exactly what happened. OPAL wholly became a route for flooding Gazprom-controlled gas from Nord Stream 1, while gas flows through the Ukrainian transit route along the Brotherhood pipeline network fell” (Ridley, A.: *The ‘principle of solidarity’: OPAL, Nord Stream, and the shadow over Gazprom*, Atlantic Council, 17 octombrie 2019, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/the-principle-of-solidarity-opal-nord-stream-and-the-shadow-over-gazprom/>).

25. Au procedat astfel, fără succes, operatorul polonez din sectorul gazelor naturale Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo, coproprietar al părții poloneze a gazoductului Yamal-Europa¹⁶, și o filială germană (PGNiG Supply & Trading GmbH) a operatorului polonez respectiv¹⁷.

26. Curtea a menținut în recurs ordonanțele de respingere pronunțate de Tribunal¹⁸.

27. În plus, Republica Polonă a introdus o altă acțiune în anulare în fața Tribunalului împotriva deciziei atacate, care a condus la hotărârea atacată în prezenta cauză.

V. Acțiunea Republicii Polone împotriva deciziei atacate și hotărârea atacată

28. Republica Polonă a adăugat șase motive pentru a susține nulitatea deciziei atacate. Acestea se întemeiau: primul, pe încălcarea articolului 36 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2009/73 coroborat cu articolul 194 alineatul (1) litera (b) TFUE și cu principiul solidarității, al doilea, pe lipsa de competență a Comisiei și pe încălcarea articolului 36 alineatul (1) din Directiva 2009/73, al treilea, pe încălcarea articolului 36 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2009/73, al patrulea, pe încălcarea articolului 36 alineatul (1) literele (a) și (e) din Directiva 2009/73, al cincilea, pe încălcarea convențiilor internaționale la care Uniunea este parte, iar al șaselea, pe încălcarea principiului securității juridice.

29. Tribunalul a admis primul motiv de recurs, fără a se pronunța cu privire la celelalte motive, și a declarat nulitatea deciziei atacate.

30. În analiza sa privind „conținutul principiului solidarității energetice”, Tribunalul a arătat că acesta nu se limitează la situații extraordinare, ci că „presupune [...] o obligație generală a Uniunii și a statelor membre [...]”, astfel încât acestea „trebuie să depună eforturi, în cadrul exercitării competențelor lor în temeiul acestei politici, pentru a evita luarea unor măsuri susceptibile să afecteze interesele Uniunii și ale celorlalte state membre, în ceea ce privește siguranța aprovizionării, viabilitatea sa economică și politică și diversificarea surselor de aprovizionare sau aprovizionarea, pentru a-și asuma interdependența și solidaritatea de fapt”¹⁹.

31. Tribunalul a nuanțat afirmațiile anterioare, subliniind că „[a]plicarea principiului solidarității energetice nu înseamnă [...] că politica Uniunii în domeniul energiei nu trebuie să aibă în niciun caz efecte negative asupra intereselor particulare ale unui stat membru în materie de energie. Cu toate acestea, instituțiile Uniunii și statele membre sunt obligate să țină seama, în cadrul punerii în aplicare a politicii menționate, de interesele atât ale Uniunii, cât și ale statelor membre diferite și să pună în balanță aceste interese în caz de conflicte”²⁰.

16 Tribunalul a respins ca inadmisibilă acțiunea în anulare introdusă de această întreprindere împotriva deciziei atacate, pentru motivul lipsei calității procesuale active, deoarece a considerat că decizia atacată nu o privea nici în mod direct, nici în mod individual și că aceasta nu constituia un act normativ. Ordonanța Tribunalului din 15 martie 2018, Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo/Comisia (T-130/17, nepublicată, EU:T:2018:155).

17 Tribunalul a respins de asemenea acțiunea sa ca inadmisibilă, tot pentru motivul lipsei calității procesuale active, prin Ordonanța din 14 decembrie 2017, PGNiG Supply & Trading/Comisia (T-849/16, EU:T:2017:924).

18 Hotărârea din 4 decembrie 2019, Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo/Comisia (C-342/18 P, nepublicată, EU:C:2019:1043), Hotărârea din 4 decembrie 2019, PGNiG Supply & Trading/Comisia (C-117/18 P, nepublicată, EU:C:2019:1042), și Ordonanța din 4 decembrie 2019, Polonia/Comisia (C-181/18 P, nepublicată, EU:C:2019:1041).

19 Hotărârea atacată, punctele 71-73.

20 *Ibidem*, punctul 77.

32. Atunci când a analizat „aspectul dacă decizia atacată încalcă principiul solidarității energetice”, Tribunalul a apreciat că, în decizia respectivă, nu se menționează principiul respectiv și că Comisia l-a încălcat, deoarece:

- „nu a efectuat, printre altele, o examinare a efectelor modificării regimului de exploatare a gazoductului OPAL asupra siguranței aprovizionării Poloniei”²¹;
- „nu rezultă că Comisia a examinat care ar putea fi consecințele pe termen mediu, în special pentru politica în domeniul energiei a Republicii Polone, ale transferului către calea de tranzit Nord Stream 1/OPAL al unei părți din volumele de gaze naturale transportate anterior prin gazoductele Yamal și Braterstwo, nici că a pus în balanță aceste efecte cu creșterea siguranței aprovizionării la nivelul Uniunii, constatată de aceasta”²².

33. Plecând de la aceste premise, Tribunalul a dedus că „decizia atacată a fost adoptată cu încălcarea principiului solidarității energetice, astfel cum este formulat la articolul 194 alineatul (1) TFUE”²³.

VI. Fapte ulterioare hotărârii atacate și efectele Directivei (UE) 2019/692

34. Deși nu privesc în mod direct soluționarea recursului, este necesar să menționăm anumite evenimente ulterioare adoptării hotărârii Tribunalului care ar putea afecta aplicarea acesteia.

35. La 13 septembrie 2019, BNetzA a pus în aplicare hotărârea atacată²⁴, ceea ce a presupus revenirea la restricțiile impuse prin decizia inițială din 2009 și eliminarea situației stabilite în decizia atacată.

36. Efectul imediat al acestei măsuri pare să fi fost că Gazprom nu a mai utilizat o capacitate de aproximativ 12-13 miliarde m³/an a gazoductului OPAL, care este compensată cu un flux mai mare de gaze prin gazoductele care traversează Ucraina²⁵.

37. Jurisprudența rezultată din hotărârea atacată ar putea avea efecte și asupra circumstanțelor altor gazoducte, precum Nord Stream 2 și prelungirea terestră a acestuia, EUGAL²⁶, și gazoductul Turk Stream II²⁷. În cazul în care se confirmă abordarea Tribunalului privind principiul solidarității energetice, Gazprom și întreprinderile sale afiliate ar putea avea dificultăți și mai mari în obținerea unei derogări temporare de la aplicarea normelor Uniunii (care impun liberalizarea totală a fluxurilor de gaze) în ceea ce privește gazoductul Nord Stream 2, care face de asemenea obiectul unor litigii pendinte în fața Curții²⁸.

21 *Ibidem*, punctul 81.

22 *Ibidem*, punctul 82.

23 *Ibidem*, punctul 83.

24 „Bundesnetzagentur orders immediate implementation of OPAL judgment of European Court”, www.bundesnetzagentur.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/EN/2019/20190913_Opal.html

25 Concret, la 30 decembrie 2019, Gazprom și Naftogaz Ukrainy au semnat acorduri privind tranzitul gazelor rusești prin Ucraina pentru perioada 2020-2024, pentru un volum de 65 de miliarde m³/an în 2020 și de 40 de miliarde m³/an în perioada 2021-2024 (un total de 225 mc), care includeau dispoziții pentru furnizarea de volume suplimentare, dacă era necesar. A se vedea în acest sens Pirani, S., și Sharples, J.: „The Russia Ukraine gas transit deal: opening a new chapter”, *Energy Insight*: 64, Oxford Institute for Energy Studies, februarie 2020, disponibilă la <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2020/02/The-Russia-Ukraine-gas-transit-deal-Insight-64.pdf>

26 Gazoductul Nord Stream 2 este format din două conducte și va permite transportarea gazului din Viborg (Rusia) în Lubmin (Germania), în apropiere de Greifswald (Germania). Odată ce va ajunge pe teritoriul german, gazul distribuit de Nord Stream 2 va fi transportat prin gazoductele terestre ENEL și EUGAL, nou-construit, ambele fiind supuse de asemenea reglementării în Germania în temeiul Directivei 2009/73.

27 A se vedea analiza efectuată de Pirani, S., Sharples, J., Yafimava, K., și Yermakov, V.: „Implications of the Russia-Ukraine Gas Transit Deal for Alternative Pipeline Routes and the Ukrainian and European markets”, în *Energy Insight*: 65, Oxford Institute for Energy Studies, martie 2020, disponibilă la

[https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2020/03/Insight-65-](https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2020/03/Insight-65-Implications-of-the-Russia-Ukraine-gas-transit-deal-for-alternative-pipeline-routes-and-the-Ukrainian-and-European-markets.pdf)

[Implications-of-the-Russia-Ukraine-gas-transit-deal-for-alternative-pipeline-routes-and-the-Ukrainian-and-European-markets.pdf](https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2020/03/Insight-65-Implications-of-the-Russia-Ukraine-gas-transit-deal-for-alternative-pipeline-routes-and-the-Ukrainian-and-European-markets.pdf)

28 A se vedea nota de subsol 31 din prezentele concluzii.

38. În plus, trebuie amintit că, prin intermediul Directivei 2019/692, a fost modificată Directiva 2009/73, cu scopul [conform considerentului (3)] de a „abord[a] obstacolele din calea finalizării pieței interne a gazelor naturale, rezultate din faptul că normele pieței Uniunii nu se aplică liniilor de transport al gazelor înspre și dinspre țări terțe. Modificările introduse prin prezenta directivă urmăresc să asigure faptul că normele aplicabile liniilor de transport al gazelor care leagă două sau mai multe state membre se aplică totodată, pe teritoriul Uniunii, liniilor de transport al gazelor înspre și dinspre țări terțe”²⁹.

39. Cu toate acestea, ca excepție de la liberalizarea respectivă, Directiva 2019/692 a adăugat Directivei 2009/73 articolul 49a alineatul (1), care permite acordarea de derogări privind liniile de transport între un stat membru și o țară terță finalizate înainte de 23 mai 2019³⁰.

40. Întreprinderile Nord Stream și Nord Stream 2 au introdus acțiuni în anulare împotriva Directivei 2019/692, însă Tribunalul le-a respins ca inadmisibile, pentru motivul lipsei calității procesuale active, considerând că directiva respectivă nu le privea în mod direct și individual, deoarece necesită măsuri naționale de transpunere³¹.

41. La 15 mai 2020, BNetzA a respins cererea de derogare formulată de Nord Stream 2 în temeiul (noului) articol 49a din Directiva 2009/73. Refuzul s-a întemeiat pe faptul că construcția fizică a gazoductului nu fusese finalizată înainte de 23 mai 2019 și că, în plus, legiuitorul Uniunii a dorit să excludă solicitanta din domeniul de aplicare al regimului de derogare prevăzut la articolul 49a³².

42. Un alt element care are efecte asupra litigiului privind gazoductul OPAL este raportul grupului special al Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) din 10 august 2018³³, emis într-un litigiu în care Rusia contesta compatibilitatea cu dreptul OMC a diferite elemente ale reglementării Uniunii privind comercializarea gazelor naturale. Printre aceste elemente figura aplicarea regimului de derogări prevăzut la articolul 36 din Directiva 2009/73 în ceea ce privește gazoductul OPAL.

29 Articolul 2 alineatul (17) din Directiva 2009/73, în versiunea sa modificată, stabilește în prezent că noțiunea de „conductă de interconexiune” înseamnă nu numai „[orice] linie de transport care traversează sau trece peste o frontieră dintre state membre cu scopul de a conecta sistemul de transport național al respectivelor state membre”, ci și „[orice] linie de transport dintre un stat membru și o țară terță până pe teritoriul statelor membre sau până la marea teritorială a respectivului stat membru”.

30 Concret, articolul 49a alineatul (1) din Directiva 2019/692 subliniază că, „[î]n ceea ce privește liniile de transport al gazelor între un stat membru și o țară terță finalizate înainte de 23 mai 2019, statul membru în care este situat primul punct de conectare al liniei de transport menționate la rețeaua de transport a unui stat membru poate decide să deroge de la [anumite dispoziții ale Directivei 2009/73], în ceea ce privește tronsoanele unei astfel de linii de transport al gazelor care sunt situate pe teritoriul său și în marea sa teritorială, din motive obiective, cum ar fi pentru a permite recuperarea investițiilor efectuate sau din motive de siguranță a furnizării, cu condiția ca derogarea să nu afecteze concurența sau funcționarea efectivă a pieței interne a gazelor naturale sau siguranța aprovizionării în Uniune”. Articolul 49a alineatul (1) arată de asemenea, pe de o parte, că această derogare este limitată la maximum 20 de ani pe baza unei justificări obiective, care poate fi reînnoită dacă este cazul și poate fi supusă unor condiții care contribuie la respectarea condițiilor de mai sus”, și, pe de altă parte, că „[o] astfel de derogare nu se aplică liniilor de transport între un stat membru și o țară terță care are obligația de a transpune [Directiva 2009/73, cu modificările ulterioare], în ordinea sa juridică și [...], în temeiul unui acord încheiat cu Uniunea”. În plus, Directiva 2019/692 a modificat articolul 36 din Directiva 2009/73 pentru a stabili, la alineatul (1) litera (e) al acestuia, că derogarea acordată în temeiul acestei dispoziții în ceea ce privește noile infrastructuri existente nu trebuie să aducă atingere în special „securității aprovizionării cu gaze naturale în Uniune”.

31 Ordonanța Tribunalului din 20 mai 2020, Nord Stream/Parlamentul și Consiliul (T-530/19, EU:T:2020:213), și Ordonanța Nord Stream 2/Parlamentul și Consiliul (T-526/19, EU:T:2020:210), cea din urmă fiind atacată cu recurs în cauza C-348/20 P, Nord Stream 2/Parlamentul și Consiliul, în prezent pendinte.

32 Decizia BK7-20-004 a BNetzA din 15 mai 2020, disponibilă la:
https://www.bundesnetzagentur.de/DE/Beschlusskammern/1_GZ/BK7-GZ/2020/BK7-20-0004/BK7-20-0004_Beschluss_EN_download.pdf?_blob=publicationFile&v=3

33 Cauza WT/DS476/R, Uniunea Europeană și statele sale membre – Diverse măsuri privind sectorul energiei. Informații privind litigiul respectiv sunt disponibile pe pagina de internet a OMC.

43. Majoritatea reclamațiilor formulate de Rusia au fost respinse de grupul special al OMC. Totuși, acesta a considerat că cele două condiții referitoare la gazoductul OPAL incluse în decizia inițială (din 2009), și anume cea privind limita maximă de capacitate de 50 % (care limitează alocarea capacității de transport către Gazprom și întreprinderile sale afiliate) și cea privind programul de cesiune de gaze care obligă Gazprom și întreprinderile sale afiliate să cesioneze 3 miliarde de metri cubi de gaze pe an pentru a putea depăși acea limită sunt incompatibile cu articolul XI alineatul (1) din Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT) din 1994.

44. Rusia susținea că aceste condiții dau naștere *de facto* unei restricții cantitative privind volumul de gaze importat. Grupul special al OMC a constatat că acestea reduceau posibilitățile de concurență pentru importul de gaze naturale rusești în Uniunea Europeană³⁴.

45. La 21 septembrie 2018, Uniunea Europeană a notificat Organismului de soluționare a litigiilor al OMC decizia sa de a contesta anumite chestiuni de drept și interpretări juridice analizate în raportul grupului special³⁵. Blocajul organului de apel al OMC cauzat de nereînnoirea membrilor săi a împiedicat, pentru moment, soluționarea cauzei menționate.

46. Decizia atacată ar putea presupune eliminarea, aproape în totalitate, a eventualilor factori de incompatibilitate cu dreptul OMC a regimului aplicat gazoductului Nord Stream/OPAL. Totuși, având în vedere că aceasta a fost anulată de Tribunal, redevine aplicabil regimul de derogare stabilit de decizia inițială (din 2009), care a fost cel declarat incompatibil cu articolul XI alineatul (1) din GATT din 1994. Prin urmare, ar putea fi necesar să se analizeze posibila incompatibilitate cu dreptul OMC a soluției reținute.

VII. Procedura în fața Curții

47. În recurs, Republica Federală Germania solicită Curții:

- anularea Hotărârii Tribunalului din 10 septembrie 2019, pronunțată în cauza T-883/16;
- trimiterea cauzei T-883/16 spre judecare Tribunalului;
- soluționarea odată cu fondul a cererilor privind cheltuielile de judecată.

48. Republica Polonă solicită Curții:

- respingerea în tot a recursului ca nefondat și declararea inadmisibilității celui de al treilea motiv de recurs;
- obligarea Republicii Federale Germania la plata cheltuielilor de judecată.

49. Republica Letonia și Republica Lituania solicită Curții respingerea recursului.

50. În ședință, Comisia s-a exprimat în favoarea admiterii primului motiv de recurs.

³⁴ *Op. cit.*, în special paragrafele 7.1000-7.1003. A se vedea analiza efectuată de Pogoretsky, V., și Talus, K.: „The WTO Panel Report in EU-Energy Package and its implications for the EU’s gas market and energy security”, în *World Trade Review*, 2020, nr. 4, p. 531-549.

³⁵ Decizia adoptată de grupul special al OMC nu ia în considerare că programul de cesiune de capacități aferente gazoductului OPAL ar fi permis Gazprom să utilizeze toată capacitatea gazoductului, deși, în acest scop, ar fi trebuit să scoată la licitație aproape jumătate din cantitatea de gaze naturale transportate, ceea ce a evitat, deoarece, aparent, nu prezenta interes din punct de vedere comercial, astfel cum am explicat anterior.

51. În susținerea recursului său, Republica Federală Germania invocă cinci motive, dintre care, în esență, primul și al doilea se referă la principiul solidarității energetice și la inaplicabilitatea acestuia în decizia atacată. Prin al treilea, al patrulea și al cincilea motiv (formulate în cazul în care Curtea consideră că acest principiu este aplicabil), Tribunalului i se impută faptul că a apreciat că Comisia nu a ținut seama de principiul solidarității energetice.

VIII. Primul motiv de recurs: lipsa caracterului juridic al principiului solidarității energetice

A. Considerații prealabile

52. Înainte de a ne pronunța cu privire la acest motiv de recurs, considerăm că este oportun să examinăm concretizarea juridică a solidarității în dreptul Uniunii și reflectarea acesteia în normele privind politica în domeniul energiei.

1. Solidaritatea în dreptul primar al Uniunii

53. În afară de articolul 194 TFUE, există trimiteri la solidaritate și în alte norme de drept primar al Uniunii, atât în Tratatul privind Uniunea Europeană, cât și în Tratatul FUE.

54. Tratatul privind Uniunea Europeană menționează această noțiune respectivă în preambul („Hotărâți să întărească *solidaritatea* dintre popoarele lor, respectând totodată istoria, cultura și tradițiile acestora”). Noțiunea respectivă este menționată și la articolul 2, drept una dintre caracteristicile unei societăți care împărtășește valorile comune statelor membre ale Uniunii³⁶, precum și la articolul 3, precizând că „aceasta promovează coeziunea economică, socială și teritorială, precum și *solidaritatea* între statele membre” [alineatul (3)]³⁷.

55. Articolul 21 alineatul (1) TUE consacră solidaritatea drept unul dintre principiile directoare ale acțiunii externe a Uniunii. Printre dispozițiile speciale privind politica externă și de securitate comună, articolul 24 alineatele (2) și (3) TUE face referire la „solidaritatea politică reciprocă” a statelor membre³⁸.

56. În ceea ce privește Tratatul FUE, articolul 67 alineatul (2) leagă politica comună în domeniul dreptului de azil, al imigrării și al controlului la frontierele externe de *solidaritatea* dintre statele membre, aspect care este confirmat la articolul 80 TFUE³⁹.

36 Valorile pe care se întemeiază Uniunea „sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, *solidaritate* și egalitate între femei și bărbați” (sublinierea noastră).

37 Sublinierea noastră. Articolul 3 TUE include de asemenea „solidaritatea între generații [alineatul (3)] și „solidaritatea și respectul reciproc între popoare” [alineatul (5)].

38 Conform alineatului (2) al acestei dispoziții, „Uniunea desfășoară, definește și pune în aplicare o politică externă și de securitate comună întemeiată pe dezvoltarea solidarității politice reciproce a statelor membre”. Alineatul (3) prevede că „[s]tatele membre sprijină activ și fără rezerve politica externă și de securitate a Uniunii, în spiritul loialității și solidarității reciproce [...] statele membre conlucrează pentru consolidarea și dezvoltarea solidarității politice reciproce”.

39 Aceste politici și punerea lor în aplicare „sunt reglementate de principiul *solidarității* și al distribuirii echitabile a răspunderii între statele membre, inclusiv pe plan financiar. Ori de câte ori este necesar, actele Uniunii adoptate în temeiul prezentului capitol cuprind măsuri adecvate pentru aplicarea acestui principiu”.

57. În domeniul politicii economice, articolul 122 alineatele (1) și (2) TFUE include de asemenea o trimitere explicită la *spiritul solidarității* dintre statele membre⁴⁰. *Spiritul solidarității* este de asemenea invocat la articolul 194 alineatul (1) TFUE, la care se referă litigiul, și la articolul 222 TFUE⁴¹.

58. Titlul IV din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene reunește, sub denumirea „Solidaritatea”, o serie de drepturi în domeniul social și al muncii (articolele 27-34), al protecției sănătății, al accesului la serviciile de interes economic general și al protecției mediului sau a consumatorilor (articolele 35-38).

59. În afară de acestea, există și alte norme de drept primar care stau la baza solidarității. Acesta este cazul mecanismului de asistență financiară pentru statele membre ale Uniunii Europene din afara zonei euro (articolul 143 TFUE) sau al dispozițiilor privind coeziunea economică, socială și teritorială (articolele 174-178 TFUE).

60. Cu toate acestea, este dificil să se deducă din ansamblul dispozițiilor o concepție completă și atotcuprinzătoare despre solidaritate în dreptul Uniunii. Este vorba despre o noțiune care privește atât relațiile orizontale (între statele membre, între instituții, între popoare sau generații și între statele membre și țările terțe), cât și pe cele verticale (între Uniune și statele sale membre), în domenii eterogene⁴².

61. În schimb, trebuie subliniat că, în dreptul primar al Uniunii, solidaritatea este consacrată, la un rang care ar putea fi calificat drept constituțional din punct de vedere material, ca *valoare* (articolul 2 TUE) și ca *obiectiv* (articolul 3 TUE) pe care aceasta trebuie să le promoveze. În aceeași măsură, scopul său este să inspire din ce în ce mai mult deciziile politice și economice ale Uniunii însăși⁴³.

62. Unele dispoziții ale Tratatului FUE dintre cele reproduse anterior fac referire la „spiritul solidarității”, în timp ce altele utilizează în mod direct expresia „principiul solidarității” (articolul 80 TFUE).

63. Întrebarea-cheie este dacă solidaritatea are rang de principiu juridic și, în cazul unui răspuns afirmativ, care sunt natura și domeniul său de aplicare. Alternativa ar fi că noțiunea respectivă are o valoare pur simbolică, lipsită de forță normativă.

40 Alineatul (1) al acestei dispoziții permite Uniunii, „în spiritul *solidarității* dintre statele membre, să adopte măsuri corespunzătoare situației economice, în special în cazul în care apar dificultăți grave în aprovizionarea cu anumite produse, în special în domeniul energiei”. Conform alineatului (2), Uniunea poate acorda asistență financiară unui stat membru „[i]n cazul în care un stat membru se confruntă cu dificultăți sau este serios amenințat de dificultăți grave, datorită unor catastrofe naturale sau unor evenimente excepționale situate în afara controlului său”.

41 „Uniunea și statele sale membre acționează în comun, în spiritul *solidarității*, în cazul în care un stat membru face obiectul unui atac terorist ori al unei catastrofe naturale sau provocate de om.”

42 Pentru o imagine de ansamblu și interdisciplinară a solidarității în dreptul Uniunii, a se vedea lucrarea lui Coman, R., Fromont, L., și Weyembergh, A. (eds.): *Les solidarités européennes. Entre enjeux, tensions et reconfigurations*, Bruylant, Bruxelles, 2019.

43 Adoptarea, de către Consiliul European din 10 și 11 decembrie 2020, a cadrului financiar multianual pentru perioada 2021-2027 și a Mecanismului de redresare al Uniunii Europene (Next Generation EU) reprezintă probabil cel mai importat progres al Uniunii în ceea ce privește solidaritatea din întreaga sa istorie. Pentru prima dată, Uniunea se va îndatora împrumutând bani pe piețele de capital pentru a finanța cu subvenții și împrumuturi la scară largă redresarea economică a statelor membre, în funcție de impactul COVID-19 asupra acestora.

64. Din perspectivă doctrinară, dezbateră are loc între cei care contestă calificarea solidarității ca principiu juridic (sau cel puțin ca principiu general de drept)⁴⁴ și cei care susțin calificarea sa ca principiu constituțional sau structural⁴⁵ sau ca principiu general de drept, strâns legat de cel al cooperării loiale⁴⁶, al cărui domeniu de aplicare a fost mai bine definit.

2. Solidaritatea în jurisprudența Curții

65. Curtea a utilizat principiul solidarității în jurisprudența sa, însă fără să îi determine caracteristicile în general. Aceasta l-a utilizat, în principiu, în cadrul litigiilor care aveau ca obiect măsuri de stat contrare principiului menționat.

66. Această situație s-a regăsit, inițial, într-o cauză privind ajutoarele de stat, soluționată prin Hotărârea Comisia/Franța⁴⁷, și într-o altă cauză ulterioară, soluționată prin Hotărârea Comisia/Italia⁴⁸, referitoare la nerespectarea normelor Uniunii în materia politicii agricole. În cea din urmă, Curtea a asigurat că „această neîndeplinire a obligațiilor de solidaritate acceptate de statele membre prin aderarea lor la Comunitate afectează înseși bazele esențiale ale ordinii juridice comunitare”.

67. Solidaritatea dintre producători a fost de asemenea menționată într-o hotărâre pentru a justifica repartizarea sarcinilor și a beneficiilor impusă de normele Uniunii, însă fără a fi identificată ca principiu general de drept⁴⁹, precum și în alte hotărâri privind cetățenia Uniunii și măsurile sociale, deși în mod limitat. Această noțiune nu a fost utilizată, cel puțin nu în mod expres, în hotărârile privind măsurile de asistență financiară ca urmare a crizei economice din 2008⁵⁰.

68. Domeniul material în care se remarcă utilizarea de către Curte a noțiunii de solidaritate, ca element-cheie pentru interpretarea unui articol din Tratatul FUE, este cel privind politicile de imigrare, azilul și controlul frontierelor (articolul 80 TFUE).

44 Van Cleynenbreugel, P., face referire la solidaritate drept „a background inspirational value for EU law and policy initiatives, without, however, being fundamentally guiding as a legal principle [...]” (Van Cleynenbreugel, P.: „Typologies of solidarity in EU law: a non-shifting landscape in the wake of economic crisis”, în Biondi, E., Dagilyté, E., și Küçük, E. (eds.): *Solidarity in EU Law. Legal principle in the making*, Edward Elgar, Cheltenham, 2018, p. 25 și 36. La rândul său, Dagilyté, E.: „Solidarity: a general principle of EU law? Two variations on the solidarity theme”, în Biondi, E., Dagilyté, E., și Küçük, E. (eds.): *op. cit.*, p. 62, arată că: „although solidarity is inherent in the EU legal order as a foundational value, it cannot (yet) be defined as a general principle of EU law”.

45 Levade, A.: „La valeur constitutionnelle du principe de solidarité”, în Boutayeb, C. (dir.): *La solidarité dans l'Union européenne: éléments constitutionnels et matériels*, Dalloz, Paris, 2011, p. 41 și următoarele, Ross, M.: „Solidarity: A new constitutional paradigm for the EU?”, în Ross, M., și Borgmann-Prebil, Y. (eds.): *Promoting Solidarity in the European Union*, Oxford University Press, Oxford, 2010, p. 23-45.

46 Berrandane, A.: „Solidarité, loyauté dans le droit de l'Union européenne”, în Boutayeb, C. (dir.): *La solidarité dans l'Union européenne: éléments constitutionnels et matériels*, Dalloz, Paris, 2011, p. 55 și următoarele.

47 Hotărârea din 10 decembrie 1969 (6/69 și 11/69, nepublicată, EU:C:1969:68, punctul 16).

48 Hotărârea din 7 februarie 1973 (39/72, EU:C:1973:13, punctul 25).

49 Hotărârea din 22 ianuarie 1986, Eridania zuccherifici nazionali și alții (250/84, EU:C:1986:22, punctul 20), Hotărârea din 29 septembrie 1987, Fabrique de fer de Charleroi și Dillinger Hüttenwerke/Comisia (351/85 și 360/85, EU:C:1987:392, punctul 21), și Hotărârea din 11 mai 2000, Gascogne Limousin viandes (C-56/99, EU:C:2000:236, punctele 40 și 42).

50 Facem trimitere la analiza efectuată de Küçük, E.: „Solidarity in EU law: an elusive political statement or a legal principle with substance?”, în Biondi, A.; Dagilyté, E., și Küçük, E. (eds.): *Solidarity in EU Law. Legal principle in the making*, Edward Elgar, Cheltenham, 2018, p. 56-60.

69. Astfel, Curtea a recurs la principiul solidarității în mod explicit atunci când a trebuit să analizeze repartizarea cotelor de solicitanți de protecție internațională între statele membre⁵¹. După ce a apreciat că, „în conformitate cu articolul 80 TFUE, [principiul solidarității] reglementează politica Uniunii în materie de azil”⁵², a stabilit consecințele juridice relevante care decurg din acesta, inclusiv prin admiterea acțiunilor formulate de Comisie împotriva statelor membre care nu și-au îndeplinit obligațiile în acest domeniu.

70. Această analiză sumară a jurisprudenței evidențiază faptul că, deși principiul solidarității prezintă diferite aspecte și niveluri de concretizare, importanța sa, în dreptul primar, ca valoare și ca obiectiv al procesului de integrare europeană⁵³ permite să i se acorde o semnificație susceptibilă să genereze consecințe juridice.

71. În centrul acestei abordări jurisprudențiale se află o anumită concepție asupra valorii normative a tratatelor: dispozițiile lor au vocația oricărei norme de rang constituțional și revine celor care le interpretează (în ultimă instanță, Curții) sarcina de a discerne conținutul imperativ al acestora.

72. Este adevărat că natura eterogenă a manifestărilor principiului solidarității face dificilă aplicarea sa în toate domeniile de competență ale Uniunii într-o formă sau cu o intensitate identice. Totuși, subliniem că, în unele dintre aceste domenii de competență, nimic nu împiedică recunoașterea capacității sale ca „principiu director” al acțiunii corelative a Uniunii, cu consecințe asupra operativității sale juridice.

73. Aceasta este situația principiului solidarității în domeniul politicii de azil și, în opinia noastră, ea ar trebui să se regăsească, în mod analog, și în domeniul politicii în domeniul energiei.

3. Principiul solidarității energetice

74. Articolul 194 alineatul (1) TFUE arată următoarele:

„[...] politica Uniunii în domeniul energiei urmărește, în spiritul solidarității între statele membre:

- (a) să asigure funcționarea pieței energiei;
- (b) să asigure siguranța aprovizionării cu energie în Uniune;
- (c) să promoveze eficiența energetică și economia de energie, precum și dezvoltarea de noi surse de energie și energii regenerabile și
- (d) să promoveze interconectarea rețelelor energetice.”

51 Hotărârea din 2 aprilie 2020, Comisia/Polonia, Ungaria și Republica Cehă (Mecanismul temporar de relocare a solicitanților de protecție internațională) (C-715/17, C-718/17 și C-719/17, EU:C:2020:257, punctele 80 și 181). A se vedea de asemenea Hotărârea din 6 septembrie 2017, Slovacia și Ungaria/Consiliul (C-643/15 și C-647/15, EU:C:2017:631, punctul 291).

52 Punctele 80 și 181 din Hotărârea din 2 aprilie 2020, Comisia/Polonia, Ungaria și Republica Cehă (Mecanismul temporar de relocare a solicitanților de protecție internațională) (C-715/17, C-718/17 și C-719/17, EU:C:2020:257): „[...] sarcinile pe care le implică măsurile provizorii prevăzute de Deciziile 2015/1523 și 2015/1601, din moment ce măsurile au fost adoptate în temeiul articolului 78 alineatul (3) TFUE pentru a ajuta Republica Elenă și Republica Italiană să facă față mai bine unei situații de urgență caracterizate de un aflux brusc de resortisanți ai unor țări terțe pe teritoriul lor, trebuie în principiu să fie repartizate între toate celelalte state membre, în conformitate cu principiul solidarității și al distribuirii echitabile a răspunderii între statele membre, din moment ce, în conformitate cu articolul 80 TFUE, acest principiu reglementează politica Uniunii în materie de azil”.

53 Avocata generală Sharpston, în Concluziile din 31 octombrie 2019 prezentate în cauzele conexate Comisia/Polonia, Ungaria și Republica Cehă (Mecanismul temporar de relocare a solicitanților de protecție internațională) (C-715/17, C-718/17 și C-719/17, EU:C:2019:917, punctul 253), sublinia că „[s]olidaritatea este sângele care ține în viață proiectul Uniunii Europene”.

75. Articolul 194 TFUE a fost introdus prin Tratatul de la Lisabona ca temei juridic pentru dezvoltarea competențelor Uniunii în domeniul energiei⁵⁴.

76. „Spiritul solidarității” trebuie să se reflecte în obiectivele politicii Uniunii în domeniul energiei și să faciliteze dezvoltarea sa. Din această perspectivă, solidaritatea energetică nu poate fi identificată cu simpla securitate energetică (sau „siguranța aprovizionării cu energie”), care este doar una dintre manifestările sale⁵⁵.

77. Solidaritatea stă la baza tuturor celorlalte obiective ale politicii Uniunii în domeniul energiei, grupându-le și oferindu-le coerență. În special:

- în ceea ce privește „funcționarea pieței energiei”, care trebuie să contribuie la o aprovizionare în condiții mai bune de concurență între statele membre;
- în ceea ce privește promovarea „interconect[ării] rețelelor energetice”, esențială pentru realizarea unei piețe interne a energiei;
- în ceea ce privește „eficiența energetică și economia de energie”, precum și „dezvoltarea de noi surse de energie și energii regenerabile”, care permit un grad mai înalt de solidaritate energetică între statele membre, compatibilă cu o mai bună protecție a mediului.

78. Inserarea spiritului solidarității energetice într-un text de drept primar a fost nuanțată prin Declarația nr. 35, care figurează în anexă la Tratatul privind Uniunea Europeană și la Tratatul FUE, conform căreia „Conferința consideră că articolul 194 nu aduce atingere dreptului statelor membre de a adopta dispozițiile necesare pentru a-și asigura aprovizionarea cu energie în condițiile prevăzute la articolul 347”. Această declarație presupunea, în realitate, o protecție a suveranității energetice a statului, care se adăuga celei rezultate din articolul 194 alineatul (2) al doilea paragraf TFUE⁵⁶.

79. Includerea acestor garanții privind suveranitatea statului în raport cu dezvoltarea competențelor Uniunii în materie de energie, prin intermediul normelor de drept primar, este cel mai bine înțeleasă pornind de la consacrarea unei politici a Uniunii în domeniul energiei bazate pe principiul solidarității, care se reflectă de asemenea în mod specific în dreptul primar. În opinia noastră, caracterul juridic al acestui principiu este la fel de evident ca cel al garanțiilor privind suveranitatea statului, care au fost introduse pentru modelarea sa.

80. Curtea a recunoscut anterior că siguranța aprovizionării cu energie a unei țări constituie un motiv imperativ de interes general⁵⁷, inclus în securitatea națională [competență exclusivă a statelor membre, conform articolului 4 alineatul (2) TUE].

54 Țările Baltice și cele din Europa Centrală și de Est par să fi insistat să se includă trimiterea la solidaritate, în contextul pericolului de deficit de gaze, ca urmare a crizei din anul 2006 dintre Rusia și Ucraina. A se vedea Andoura, S.: „La solidarité énergétique en Europe: de l'indépendance à l'interdépendance”, în *Notre Europe*, iulie 2013, p. 33-35.

55 În ședință, Republica Federală Germania și Comisia au recunoscut acest aspect.

56 Conform acestei dispoziții, normele Uniunii „nu aduc atingere dreptului unui stat membru de a stabili condițiile de exploatare a propriilor resurse energetice, dreptului său de a alege diferite surse de energie și structurii generale a aprovizionării sale cu energie, fără a aduce atingere articolului 192 alineatul (2) litera (c)”. Hotărârea din 22 septembrie 2020, Austria/Comisia (C-594/18 P, EU:C:2020:742, punctele 48 și 49), consideră că, în temeiul dispoziției respective, alegerea energiei nucleare revine statelor membre.

57 Hotărârea din 10 iulie 1984, Campus Oil și alții (72/83, EU:C:1984:256, punctele 34 și 35), și Hotărârea din 4 iunie 2002, Comisia/Belgia (C-503/99, EU:C:2002:328, punctul 46).

81. În pofida acestor garanții privind suveranitatea energetică a statului, Uniunea și-a dezvoltat în mod progresiv politica în domeniul energiei prin intermediul normelor de drept derivat, în cadrul cărora solidaritatea energetică a dobândit un rol principal. În plus, aceasta a fost promovată în strategia Comisiei pentru realizarea unei uniuni energetice⁵⁸, care se află la baza adoptării normelor recente ale Uniunii privind piața gazelor naturale.

82. Având în vedere caracteristicile tehnice și economice ale acestor piețe, afirmarea principiului solidarității este esențială pentru a permite politicii Uniunii în domeniul energiei să își atingă obiectivele, care sunt în prezent din ce în ce mai interconectate cu protecția mediului⁵⁹.

83. Concret, dezvoltarea infrastructurilor de gaze transnaționale și cu țări terțe poate fi calificată ca fiind esențială pentru a permite solidaritatea energetică între statele membre, motiv pentru care Uniunea a promovat în mod activ aceste infrastructuri⁶⁰.

84. Normele de drept în care se reflectă principiul solidarității din această perspectivă, dar și din altele, sunt, printre altele, următoarele:

- Regulamentul (UE) 2017/1938⁶¹, care a înlocuit Regulamentul (UE) nr. 994/2010⁶². În acesta din urmă, s-a instituit un mecanism de răspuns la criza de aprovizionare cu gaze naturale, care includea măsuri excepționale ce reveneau în ultimă instanță în sarcina statelor⁶³. Acest mecanism a fost îmbunătățit prin Regulamentul 2017/1938⁶⁴, consolidându-se astfel eficacitatea principiului solidarității energetice⁶⁵.
- Regulamentul (UE) 2019/452⁶⁶, care instituie un sistem de cooperare între statele membre, precum și între statele membre și Comisie, astfel încât statele pot prezenta observații și Comisia poate emite avize cu privire la impactul investițiilor străine directe și la posibila limitare a acestora pe teritoriile

58 COM(2015) 80 final din 25 februarie 2015, Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor și Băncii Europene de Investiții cu privire la o strategie-cadru pentru o uniune energetică rezilientă cu o politică prospectivă în domeniul schimbărilor climatice. În această strategie, Comisia consideră că „[s]piritul de solidaritate în materie de energie este menționat în mod explicit în tratat și reprezintă nucleul uniunii energetice” (p. 4).

59 A se vedea Regulamentul (UE) 2018/1999 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 decembrie 2018 privind guvernanța uniunii energetice și a acțiunilor climatice, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 663/2009 și (CE) nr. 715/2009 ale Parlamentului European și ale Consiliului, a Directivei 94/22/CE, 2009/31/CE, 2009/73/CE, 2010/31/UE, 2012/27/UE și 2013/30/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului, a Directivei 2009/119/CE și (UE) 2015/652 ale Consiliului și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 525/2013 al Parlamentului European și al Consiliului (JO 2018, L 328, p. 1), și documentele COM(2020) 80 final din 4 martie 2020, Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a cadrului pentru realizarea neutralității climatice și de modificare a Regulamentului (UE) 2018/1999 (Legea europeană a climei) și COM(2019) 640 final din 11 decembrie 2019, Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind Pactul ecologic european.

60 Regulamentul (UE) nr. 347/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 aprilie 2013 privind liniile directe pentru infrastructurile energetice transeuropene, de abrogare a Deciziei nr. 1364/2006/CE și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 713/2009, (CE) nr. 714/2009 și (CE) nr. 715/2009 (JO 2013, L 115, p. 39).

61 Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2017 privind măsurile de garantare a siguranței furnizării de gaze și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 994/2010 (JO 2017, L 280, p. 1).

62 Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 20 octombrie 2010 privind măsurile de garantare a securității aprovizionării cu gaze naturale și de abrogare a Directivei 2004/67/CE a Consiliului (JO 2010, L 295, p. 1).

63 În ceea ce privește acest mecanism, a se vedea Hotărârea din 20 decembrie 2017, Eni și alții (C-226/16, EU:C:2017:1005).

64 Articolul 13 din Regulamentul 2017/1938 stabilește un mecanism de solidaritate care protejează un stat membru în situație de criză, cauzată de faptul că nu dispune de o cantitate suficientă de gaz pentru aprovizionarea clienților săi protejați. În astfel de împrejurări, statul membru sau statele membre la care este conectat statul afectat de criză are/au obligația de a furniza gaze acestuia din urmă pentru aprovizionarea clienților săi protejați, inclusiv prin reducerea furnizării sale către clienții neprotejați de pe teritoriile sale/lor. Mecanismul este activat numai atunci când statul în criză nu a reușit să o combată prin aplicarea măsurilor incluse în planul său național de urgență. În plus, acesta trebuie să plătească o compensație echitabilă statului membru care îi furnizează gazele.

65 Un mecanism paralel de ajutor în caz de criză de aprovizionare cu energie electrică a fost instituit prin Regulamentul (UE) 2019/941 al Parlamentului European și al Consiliului din 5 iunie 2019 privind pregătirea pentru riscuri în sectorul energiei electrice și de abrogare a Directivei 2005/89/CE (JO 2019, L 158, p. 1).

66 Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 19 martie 2019 de stabilire a unui cadru pentru examinarea investițiilor străine directe în Uniune (JO 2019, L 79, p. 1).

respective sau pe întreg teritoriul Uniunii. Acesta vizează, printre altele, investițiile în „infrastructur[a] critic[ă], fie ea fizică sau virtuală, inclusiv infrastructura din domeniul energiei” și „aprovizion[area] în ceea ce privește factorii de producție critici, inclusiv energia [...]”.

85. Considerațiile anterioare confirmă faptul că legiuitorul Uniunii nu a ezitat să adopte principiul solidarității energetice ca ghid al politicii sale în acest domeniu. Trebuie stabilit dacă, pe lângă această funcție, principiul respectiv, căruia avocatul general Mengozzi i-a atribuit deja un caracter „constituțional”⁶⁷, poate produce efecte nu numai la nivel legislativ.

86. În lumina acestor considerații, vom aborda primul motiv de recurs.

B. Argumentele părților

87. Prin intermediul primului motiv de recurs, Republica Federală Germania impută Tribunalului că a săvârșit o eroare de drept atunci când a proclamat că solidaritatea energetică, menționată la articolul 194 alineatul (1) TFUE, este un principiu juridic care generează drepturi și obligații atât pentru Uniune, cât și pentru statele membre.

88. Potrivit recurenței, solidaritatea energetică nu este decât o „noțiune pur politică”, iar nu un criteriu juridic din care pot decurge drepturi și obligații pentru Uniune sau pentru statele membre. Ca urmare a naturii sale abstracte și nedeterminate, solidaritatea în sectorul energiei nu poate fi „invocată în justiție”⁶⁸.

89. Republica Federală Germania susține că, în calitate de organ executiv al Uniunii, Comisia era obligată să aplice numai dreptul derivat [concret, articolul 36 alineatul (1) din Directiva 2009/73]. Acest articol constituia singurul parametru de control al legalității deciziei atacate. Alte aspecte ale principiului solidarității energetice „nu trebuie examinate și nu reprezintă criterii pentru deciziile Comisiei”.

90. În orice caz, acel principiu nu ar impune obligații „decât, cel mult, în sarcina legiuitorului Uniunii”. Republica Federală Germania insistă asupra faptului că Comisia „nu are obligații nici în temeiul articolului 194 TFUE, nici în temeiul principiului solidarității energetice” atunci când adoptă deciziile de derogare prevăzute la articolul 36 din Directiva 2009/73.

91. Comisia, care nu a declarat recurs împotriva hotărârii Tribunalului și căreia Curtea i-a solicitat să intervină în ședință, a susținut că solidaritatea energetică este un principiu director al politicii energetice a Uniunii, care obligă legiuitorul Uniunii să adopte normele de drept derivat.

92. Cu toate acestea, potrivit Comisiei, solidaritatea prevăzută la articolul 194 TFUE este o noțiune prea generală și abstractă pentru a funcționa ca principiu autonom utilizabil în contextul controlului legalității actelor sale. Decizia atacată ar trebui să se limiteze la aplicarea articolului 36 din Directiva 2009/73, excluzând orice apreciere suplimentară bazată exclusiv pe principiul solidarității.

93. Cu toate acestea, Comisia a recunoscut că controlul legalității deciziilor sale ar putea fi efectuat „în lumina principiului solidarității energetice” în calitate de criteriu de interpretare a normelor de drept derivat.

⁶⁷ În Concluziile prezentate în cauza Eni și alții (C-226/16, EU:C:2017:616, punctele 33 și 34), acesta arăta: [a]ceastă trimitere la solidaritatea dintre statele membre [efectuată la articolul 194 alineatul (1) TFUE], care a fost adăugată odată cu redactarea textului Tratatului de la Lisabona, se plasează într-un context în care principiul solidarității dintre statele membre prezintă o relevanță specifică în raport cu aprovizionarea în domeniul energiei”.

⁶⁸ În ședință, Republica Federală Germania a nuanțat această afirmație și a recunoscut că solidaritatea energetică este un principiu juridic pe care Tribunalul l-a aplicat însă în mod incorect în hotărârea atacată.

94. Republica Polonă și Republicile Letonia și Lituania au contestat argumentele Republicii Federale Germania și ale Comisiei.

C. Analiză

95. În opinia noastră, Tribunalul a apreciat în mod corect, fără a săvârși vreo eroare, că principiul solidarității energetice „presupune drepturi și obligații atât pentru Uniune, cât și pentru statele membre”⁶⁹.

96. Considerăm că principiul solidarității energetice prevăzut la articolul 194 alineatul (1) TFUE are efecte juridice, iar nu simple efecte politice: (a) ca criteriu de interpretare a normelor de drept derivat adoptate în exercitarea competențelor Uniunii în materie de energie, (b) ca element pentru eliminarea lacunelor identificate în normele respective, și (c) ca parametru pentru controlul jurisdicțional, fie al legalității respectivelor norme de drept derivat, fie al deciziilor organismelor Uniunii în acest domeniu.

97. Atunci când s-a dorit evidențierea în tratate a componentei pur *politice* a solidarității, aceasta s-a realizat în mod expres. Astfel se arată în Dispozițiile speciale privind politica externă și de securitate comună, dintre care cea privind „solidaritatea politică reciprocă” a statelor membre este menționată la articolul 24 alineatele (2) și (3) TUE.

98. Situația este diferită în ceea ce privește principiul solidarității aplicabil în domeniul politicii de azil (articolul 67 TFUE) sau al energiei (articolul 194 din TFUE). Dacă primul, astfel cum am amintit anterior, a permis Curții să recunoască valoarea sa normativă pentru a stabili anumite consecințe, ar trebui să se procedeze la fel și în cazul celui de al doilea⁷⁰.

99. Prin urmare, împărtășim opinia Tribunalului cu privire la *caracterul juridic* al principiului solidarității energetice, în temeiul căruia acesta poate avea o aplicabilitate juridică. Principiul respectiv, ca atare, spre deosebire de simplele reguli, poate produce efecte – în funcție de natura sa – nu numai atunci când s-a reflectat într-o normă de drept derivat, ci, eventual, în lipsa acesteia, și, desigur, în cadrul controlului jurisdicțional al deciziilor luate în domeniul material pentru care a fost instituit.

100. Prin urmare, nu ne alăturăm abordării adoptate în ședință de Republica Federală Germania și de Comisie, potrivit căreia principiul solidarității energetice este prea abstract pentru a fi utilizat în cadrul controlului legalității actelor Comisiei.

101. În ședință, Comisia a admis că principiul solidarității energetice ar putea fi invocat pentru a contesta legalitatea articolului 36 din Directiva 2009/73, în cadrul unei excepții de nelegalitate, și pentru a interpreta, în lumina sa, actele în care se aplică această dispoziție. Prin urmare, nu există motive pentru a respinge utilizarea acestui principiu ca parametru autonom pentru controlul legalității în acțiunile directe împotriva deciziilor Comisiei.

102. Hotărârea atacată arată că principiul solidarității energetice creează obligații în sarcina Uniunii și a statelor membre, care, în cadrul exercitării competențelor lor, trebuie să țină seama de interesele altor actori⁷¹. Întrucât litigiul se referă la controlul jurisdicțional al unei decizii a Comisiei, pentru soluționarea sa nu este necesar să se analizeze implicațiile principiului respectiv asupra comportamentului (unilateral sau reciproc) al statelor membre, ci numai asupra posibilității ca acesta să creeze obligații în sarcina Comisiei.

⁶⁹ Hotărârea atacată, punctul 70.

⁷⁰ Nu ar fi simplu de explicat statelor care au fost criticate în mod întemeiat pentru nerespectarea cerințelor juridice ale principiului solidarității, în ceea ce privește relocarea solicitanților de protecție internațională, că acest principiu nu are niciun efect juridic în ceea ce privește solidaritatea energetică.

⁷¹ *Ibidem*, punctele 70-72.

103. În opinia noastră, argumentul potrivit căruia acest principiu ar crea obligații, dacă este cazul, numai în sarcina legiuitorului Uniunii (Consiliul Uniunii Europene și Parlamentul European, cu ocazia adoptării normelor de drept derivat), dar nu și a Comisiei, este neîntemeiat. Dimpotrivă, considerăm că principiul respectiv, în dimensiunea sa „constituțională” menționată anterior, impune obligații în sarcina tuturor instituțiilor și organismelor Uniunii, cu excepția cazului în care există o dispoziție expresă contrară în dreptul primar, care nu există în domeniul energiei.

104. Principiul solidarității energetice, astfel cum am menționat anterior, nu se *epuizează* odată cu garantarea siguranței aprovizionării, la care face referire articolul 36 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2009/73. Aprovizionarea cu o cantitate mai mare de gaze nu presupune neapărat o mai mare solidaritate pe piața internă a gazelor: dacă creșterea furnizării vizează câteva state și rămâne în mâinile unei întreprinderi dominante care poate denatura concurența pe piața respectivă, aceasta poate aduce atingere în mod nejustificat (nesolidar) intereselor altui stat membru sau ale altor state membre.

105. Desigur, articolul 36 din Directiva 2009/73 nu menționează în mod expres solidaritatea energetică printre elementele care trebuie luate în considerare la acordarea unei derogări (de la normele privind accesul terților și tarifele) în ceea ce privește noile gazoducte, pentru a promova investițiile în construcția acestora. Totuși, lipsa unei mențiuni explicite nu dispensa Comisia de obligația de a aprecia efectele principiului solidarității energetice asupra deciziilor sale de derogare, întrucât respectarea acestuia este impusă la articolul 194 TFUE⁷².

106. De fapt, astfel cum a subliniat Republica Polonă în ședință, practica administrativă a Comisiei ulterioară hotărârii atacate a înglobat, fără probleme majore, aplicarea principiului solidarității energetice altor decizii de derogare similare cu cea în discuție în prezenta cauză⁷³.

107. Evaluarea esențială a consecințelor principiului solidarității energetice asupra deciziilor Comisiei a fost favorizată de modificarea adusă de Directiva 2019/692 articolului 36 alineatul (1) litera (e) din Directiva 2009/73.

108. Această modificare explicitează ceea ce, în opinia noastră, se putea deduce din textul anterior, *citit în lumina principiul solidarității energetice*: derogarea nu aduce atingere „concurenței pe piețele relevante care sunt susceptibile de a fi afectate de investiție, bunei funcționări a pieței interne a gazelor naturale, funcționării eficiente a sistemelor reglementate în cauză sau securității aprovizionării cu gaze naturale în Uniune”.

109. În acest mod, se ține seama de principiul solidarității energetice și se facilitează de asemenea aplicarea acestuia în urma consultării autorităților statelor membre sau ale țărilor terțe care fac obiectul derogării⁷⁴.

⁷² Curtea a statuat, în domeniul ajutoarelor de stat, că, în cazul în care încalcă principiile generale ale dreptului Uniunii, acestea nu pot fi declarate compatibile cu piața internă. A se vedea în acest sens Hotărârea din 15 aprilie 2008, Nuova Agricast (C-390/06, EU:C:2008:224, punctele 50 și 51), și Hotărârea din 22 septembrie 2020, Austria/Comisia (C-594/18 P, EU:C:2020:742, punctul 44). În aceasta din urmă, referitoare la un ajutor de stat acordat centralei nucleare de la Hinkley Point (Regatul Unit), Curtea (punctul 49) a evaluat posibilitatea anulării deciziei Comisiei de autorizare a ajutorului, aplicând principiile protecției mediului, precauției, „poluatorul plătește” și durabilității. Totuși, a considerat că aceste principii generale nu se opun, în orice împrejurări, acordării de ajutoare de stat pentru construirea sau exploatarea unei centrale nucleare, prevăzută de Tratatul Euratom.

⁷³ Decizia C(2020) 8377 final a Comisiei din 25 noiembrie 2020 privind derogarea de la normele privind accesul terților și reglementarea tarifelor Terminalului GNL al Sistemului Independent de Gaze Naturale Alexandroupolis [considerentele (29)-(32)], și Decizia C(2020) 8948 final a Comisiei din 8 decembrie 2020 privind derogarea de la normele privind accesul terților și reglementarea tarifelor Terminalului GNL South Hook în conformitate cu articolului 36 din Directiva 2009/73/CE [considerentele (43)-(46)].

⁷⁴ În urma modificării sale, noul articol 36 alineatul (3) al doilea paragraf din Directiva 2009/73 prevede:

„Înainte de a adopta decizia de derogare, autoritatea națională de reglementare sau, după caz, altă autoritate competentă din statul membru în cauză se consultă cu:

(a) autoritățile naționale de reglementare ale statelor membre ale căror piețe sunt susceptibile de a fi afectate de noua infrastructură și

(b) autoritățile competente ale țărilor terțe, în cazul în care infrastructura în cauză este conectată la rețeaua Uniunii aflată sub jurisdicția unui stat membru și își are originea sau se termină într-o țară terță sau în mai multe țări terțe.”

110. În opinia noastră, lipsa de informații invocată de Comisie în ședință ca justificare pentru neluarea în considerare, în decizia atacată, a principiului solidarității energetice nu reprezintă un argument solid. Într-un domeniu atât de larg pentru piața internă a gazelor precum cel al derogării privind gazoductul OPAL, serviciile Comisiei nu pot invoca lipsa de informații din partea statelor membre pentru a se sustrage de la aprecierea efectelor principiului solidarității energetice.

111. Nu ignorăm faptul că, precum majoritatea principiilor juridice, cel al solidarității energetice are o anumită doză de abstractizare, care face dificilă aplicarea sa.

112. Acest caracter relativ abstract, prin definiție, implică faptul că nu va fi întotdeauna ușor să se deducă soluții unice din principiul solidarității energetice, întrucât, în aplicarea sa practică, pe lângă zone de certitudine, vor exista și altele mai *gri*, pe care interpretul va trebui să le pună în balanță cu atenție.

113. În opinia noastră, ceea ce impune acest principiu (din nou, în concordanță cu cel al Tribunalului) este ca persoana care îl pune în aplicare – în speță, Comisia – să aprecieze de la caz la caz interesele în cauză. Nu este vorba despre adoptarea unei abordări care să facă abstracție de unicitatea fiecărei situații, și anume care să prevadă în toate cazurile obținerea unui anumit rezultat⁷⁵.

114. Deși nu avem îndoieli cu privire la respingerea acestui motiv, recunoaștem că este necesară o evaluare atentă a intensității controlului care poate fi exercitat de Tribunal (sau, după caz, de Curte) asupra unor decizii ale Comisiei precum cea atacată în prezenta cauză, în temeiul principiului solidarității energetice.

115. Acest control trebuie să fie limitat, întrucât este vorba despre decizii privind chestiuni tehnice complexe, în care Comisia, mai mult decât instanțele, dispune de o capacitate ridicată de analiză atât tehnică, cât și economică. Prin urmare, astfel cum îi impune hotărârea atacată, Comisia trebuie să evalueze toate consecințele – economice și de altă natură – inerente condițiilor și gradului de utilizare a unui gazoduct, precum și impactul acestuia asupra pieței europene și a piețelor naționale de gaze.

116. Controlul jurisdicțional al acestor decizii impune, în primul rând, să se stabilească dacă instituțiile Uniunii au realizat o punere în balanță a intereselor în cauză compatibilă cu solidaritatea energetică, ținând seama, astfel cum am arătat, atât de cele ale statelor membre, cât și de cele ale Uniunii, în ansamblul său. În cazul în care unul sau mai multe state membre sunt ignorate în mov vădit în această evaluare a situației, decizia Comisiei nu respectă cerințele principiului respectiv.

117. La fel ca în cazul altor principii ale dreptului Uniunii, această evaluare a intereselor în lumina solidarității energetice va trebui definită permanent, fiind supusă controlului Curții, și va avea un caracter evolutiv, ceea ce va influența de asemenea dezvoltarea viitoare a politicii Uniunii în domeniul energiei⁷⁶.

118. Argumentele anterioare ne determină să propunem respingerea primului motiv de recurs.

⁷⁵ A se vedea Buschle, D., și Talus, K.: „One for All and All for One? The General Court Ruling in the OPAL Case”, în *Oil, Gas & Energy Law Intelligence*, 2019, nr. 5, p. 8.

⁷⁶ Boute, A.: „The principle of solidarity and the geopolitics of energy: Poland v. Commission (OPAL pipeline)”, în *Common Market Law Review*, nr. 3, 2020, p. 889-914, în special p. 912.

IX. Al doilea motiv de recurs: limitarea principiului solidarității energetice la situațiile de criză

A. Argumentele părților

119. Republica Federală Germania susține că principiul solidarității în sectorul energiei nu era aplicabil în decizia atacată. Acest principiu se aplică numai în situații de criză de aprovizionare și nu poate fi interpretat în sensul că impune o „loialitate necondiționată” față de interesele tuturor statelor membre. În caz contrar, s-ar produce un blocaj decizional în ceea ce privește politica în domeniul energiei.

120. Trimiterile la solidaritate din cuprinsul articolului 194 alineatul (1) TFUE ar impune obligația de a lua în considerare articolul 222 TFUE pentru a preciza conținutul acestei noțiuni, astfel încât solidaritatea energetică ar determina doar o obligație de asistență reciprocă în situații de criză. Articolul 13 din Regulamentul 2017/1938 ar confirma acest aspect.

121. Republica Polonă și Republicile Lituania și Letonia contestă aceste afirmații.

B. Analiză

122. Nu împărtășim argumentele Republicii Federale Germania. Dimpotrivă, ne alăturăm abordării Tribunalului, potrivit căruia principiul solidarității energetice poate produce efecte juridice dincolo de situațiile de criză prevăzute la articolul 222 TFUE.

123. Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept atunci când a statuat, în hotărârea atacată, că „principiul solidarității energetice nu poate fi limitat la astfel de situații extraordinare, care ar ține exclusiv de competența legiuitorului Uniunii” și că acesta „presupune de asemenea o obligație generală a Uniunii și a statelor membre, în cadrul exercitării competențelor lor respective, de a ține seama de interesele celorlalți actori” (punctele 71 și 72).

124. Articolul 222 TFUE este unul (dar nu singurul) dintre manifestările principiului solidarității în dreptul primar al Uniunii. Acest articol prevede asistența reciprocă între statele membre în cazul unui atac terorist sau al unei catastrofe naturale sau provocate de om.

125. Cu toate acestea, considerăm că nu există motive convingătoare pentru a susține că trimiterea la solidaritatea energetică efectuată la articolul 194 alineatul (1) TFUE trebuie limitată la situațiile *critice* prevăzute la articolul 222 TFUE.

126. Pe de o parte, un atac terorist sau o catastrofă naturală sau provocată de om nu trebuie să conducă în mod necesar la o criză a energiei care să afecteze interesele vitale ale unui stat membru.

127. Pe de altă parte, solidaritatea energetică între state poate fi esențială în alte situații decât atacurile sau catastrofele menționate la articolul 222 TFUE.

128. Astfel de situații ar exista cel puțin într-un context economic grav [caz în care este relevantă referirea la dificultățile din domeniul energiei, menționate la articolul 122 alineatul (1) TFUE] sau în cazul reducerii semnificative a ofertei ca urmare a diferențelor dintre o țară terță exportatoare de gaze și o țară terță de tranzit (de exemplu, criza din anul 2006 dintre Ucraina și Rusia).

129. Am arătat deja că, în opinia noastră, solidaritatea energetică depășește simpla siguranță a aprovizionării cu energie. Totuși, inclusiv în cazul în care s-ar limita la aceasta din urmă, principiul respectiv contribuie la evitarea crizelor de aprovizionare, astfel cum sugerează Polonia în observațiile sale, ceea ce explică de ce majoritatea mecanismelor prevăzute de Regulamentul 2017/1938 au caracter preventiv. Este de preferat ca solidaritatea energetică să se aplice în vederea prevenirii crizelor și nu numai să se reflecte în mecanismele de reacție la acestea.

130. Nu împărtășim nici argumentul prin care Republica Federală Germania critică Tribunalul pentru că a considerat că principiul solidarității energetice exprimă o obligație de *loialitate necondiționată*, și anume aceea de a evalua interesele tuturor statelor membre.

131. Acest argument nu corespunde unei lecturi adecvate a hotărârii atacate, care, la punctul 77, subliniază că „[a]plicarea principiului solidarității energetice nu înseamnă [...] că politica Uniunii în domeniul energiei nu trebuie să aibă în niciun caz efecte negative asupra intereselor particulare ale unui stat membru în materie de energie”.

132. Prin urmare, contrar susținerilor Republicii Federale Germania, Tribunalul nu a afirmat că principiul solidarității energetice trebuie să implice o *loialitate necondiționată* care să respecte interesele tuturor statelor membre.

133. Ceea ce se arată în hotărârea atacată (fiind o apreciere pe care o împărtășim) este că principiul respectiv impune efectuarea unei puneri în balanță a intereselor în cauză în diferitele state membre ale Uniunii atunci când se adoptă decizii în materie de energie.

134. Prin urmare, al doilea motiv de recurs trebuie respins.

X. Al treilea motiv de recurs: eroarea săvârșită de Tribunal prin faptul că a considerat că Comisia a încălcat principiul solidarității energetice

A. Argumentele părților

135. Potrivit Republicii Federale Germania, Tribunalul a săvârșit o eroare atunci când a apreciat că Comisia nu a pus în balanță consecințele principiului solidarității energetice și ale deciziei atacate asupra pieței poloneze de gaze.

136. În opinia sa, Comisia a analizat aceste efecte, astfel cum ar rezulta din următoarele elemente de probă:

- prezentarea de observații de către Polonia, în anul 2013, în procedura consultativă inițiată înainte de adoptarea deciziei atacate;
- faptul că un grup de lucru, cu reprezentanți ai Ministerului Energiei al Federației Ruse, ai Comisiei, ai BNetzA și ai Gazprom, va studia cea mai eficientă metodă de exploatare a gazoductului OPAL;
- conținutul comunicatului de presă al Comisiei cu privire la decizia atacată;
- situația de fapt a Poloniei în ceea ce privește furnizarea de gaze și conținutul contractului său de tranzit cu Gazprom încheiat până în anul 2022;
- efectele utilizării mai intense a gazoductului OPAL asupra utilizării gazoductului Yamal;

- ponderea importului de gaze rusești în Polonia și utilizarea tot mai importantă a gazelor naturale lichefiate, prin intermediul cărora Polonia intenționează să devină independentă de gazele rusești în anii 2022/2023;
- beneficiile deciziei atacate pentru piața poloneză de gaze, comerțul transfrontalier și siguranța aprovizionării.

137. Pe baza acestor elemente de fapt, Republica Federală Germania consideră că, în decizia atacată, Comisia a ținut seama în mod corespunzător de situația de pe piața poloneză de gaze, fără a fi necesar să o analizeze în detaliu.

138. Republica Polonă consideră că motivul este inadmisibil, întrucât se referă la simple constatări de fapt ale Tribunalului, și că, în cazul în care este considerat admisibil, ar trebui respins, împărtășind în acest sens opinia Republicii Letonia.

139. Republica Lituania analizează acest motiv împreună cu cel de al patrulea și propune de asemenea respingerea sa.

B. Analiză

140. În hotărârea atacată, Tribunalul a apreciat că, în temeiul principiului solidarității, „revenea Comisiei, în cadrul deciziei atacate, sarcina de a aprecia dacă modificarea regimului de exploatare a gazoductului OPAL, propusă de autoritatea de reglementare germană, putea afecta interesele în materie de energie ale altor state membre și, în cazul unui răspuns afirmativ, să pună în balanță aceste interese cu interesul pe care modificarea menționată îl prezenta pentru Republica Federală Germania și, dacă este cazul, pentru Uniune”⁷⁷.

141. Potrivit Tribunalului, decizia atacată nu conține o astfel de analiză: „nu numai că principiul solidarității nu este menționat în decizia atacată, ci aceasta nu arată că, de fapt, Comisia a examinat acest principiu”⁷⁸.

142. Tribunalul recunoaște că, „la punctul 4.2 din decizia atacată [considerentele (48)-(53)], Comisia a făcut observații cu privire la criteriul îmbunătățirii siguranței aprovizionării” Uniunii în general⁷⁹. Acesta subliniază, totuși, că analiza respectivă nu a evaluat „efectel[e] modificării regimului de exploatare a gazoductului OPAL asupra siguranței aprovizionării Poloniei”.

143. Astfel cum am arătat anterior⁸⁰, Tribunalul a adăugat că, în decizia atacată, „nu rezultă că Comisia a examinat care ar putea fi consecințele pe termen mediu, în special pentru politica în domeniul energiei a Republicii Polone, ale transferului către calea de tranzit Nord Stream 1/OPAL al unei părți din volumele de gaze naturale transportate anterior prin gazoductele Yamal și Braterstwo, nici că a pus în balanță aceste efecte cu creșterea siguranței aprovizionării la nivelul Uniunii, constatată de aceasta”⁸¹.

144. Comisia, destinatarul direct al criticilor formulate în hotărârea Tribunalului cu privire la acest aspect, nu le-a combătut.

⁷⁷ Hotărârea atacată, punctul 78.

⁷⁸ *Ibidem*, punctul 79.

⁷⁹ *Ibidem*, punctele 80 și 81.

⁸⁰ Punctul 32 din prezentele concluzii.

⁸¹ Hotărârea atacată, punctul 82.

145. Din articolul 256 alineatul (1) TFUE și din articolul 58 primul paragraf din Statutul Curții rezultă că recursul se limitează la chestiuni de drept.

146. Potrivit unei jurisprudențe constante, Tribunalul este singurul competent să constate și să aprecieze faptele și, în principiu, să aprecieze elementele de probă pe care le reține în susținerea acestor fapte. În cazul în care aceste elemente au fost obținute în mod legal și au fost respectate principiile generale de drept, precum și normele de procedură aplicabile în materie de sarcină a probei și de administrare a probelor, numai Tribunalul are competența de a aprecia valoarea care trebuie să fie atribuită elementelor care i-au fost prezentate. Această apreciere nu constituie, cu excepția cazului denaturării acestor elemente, o chestiune de drept supusă ca atare controlului Curții⁸².

147. Pentru a putea fi cenzurată de Curte, denaturarea elementelor de probă trebuie să reiasă în mod evident din înscrisurile din dosar, fără a fi necesară o nouă apreciere a faptelor și a probelor⁸³.

148. Or, primul lucru care reiese din acest motiv este că Republica Federală Germania nu a invocat o denaturare a faptelor și a elementelor de probă apreciate de Tribunal.

149. Motivul de recurs se limitează la furnizarea versiunii faptelor pe care recurenta le consideră dovedite și deduce din acestea că decizia atacată „nu pune în pericol siguranța aprovizionării Republicii Polone”.

150. În opinia recurente, odată ce se demonstra siguranța aprovizionării Poloniei, „nu exista niciun motiv pentru a examina consecințele [deciziei atacate] în mod mai aprofundat în cazul Republicii Polone, și anume astfel cum s-a procedat în cazul Republicii Cehe”.

151. Această premisă (punctele 38 și 39 din cererea de recurs) afectează evoluția ulterioară a motivului, deoarece nu atrage atenția asupra faptului că:

- pe de o parte, Tribunalul a negat în mod explicit că, în cadrul examinării sale, Comisia a apreciat „efectel[e] modificării regimului de exploatare a gazoductului OPAL asupra siguranței aprovizionării Poloniei”,
- pe de altă parte, critica pe care Tribunalul o impută deciziei atacate depășea siguranța aprovizionării cu energie a Poloniei. Critica Tribunalului era că, în această privință, Comisia nu abordase „aspectele mai largi ale principiului solidarității energetice”.

152. Cel de al treilea motiv de recurs, având în vedere că contestă aceste constatări din hotărârea atacată fără să invoce denaturarea situației de fapt reținute de Tribunal, devine inadmisibil.

XI. Al patrulea motiv de recurs: Comisia nu era obligată să menționeze în mod expres principiul solidarității energetice în decizia atacată

A. Argumentele părților

153. Republica Federală Germania susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a statuat, la punctul 79 din hotărârea atacată, că „nu numai că principiul solidarității nu este menționat în decizia atacată, ci aceasta nu arată că, de fapt, Comisia a examinat acest principiu”.

⁸² Hotărârea din 9 iunie 2016, Repsol Lubricantes și Especialidades și alții/Comisia (C-617/13 P, EU:C:2016:416, punctul 63), și Hotărârea din 26 martie 2020, Larko/Comisia (C-244/18 P, EU:C:2020:238, punctul 25).

⁸³ Hotărârea din 20 ianuarie 2016, Toshiba Corporation/Comisia (C-373/14 P, EU:C:2016:26, punctul 41).

154. Potrivit recurenței, Comisia nu poate fi obligată să menționeze în mod expres principiul solidarității energetice. În luarea deciziilor sale, Comisia nu trebuie să realizeze o motivare detaliată; este suficient să se prezinte considerațiile juridice fundamentale pentru a înțelege raționamentul care justifică decizia.

155. Republica Polonă și Republica Lituania contestă aceste afirmații.

B. Analiză

156. Cel de al patrulea motiv de recurs este inoperant, în măsura în care este formulat împotriva unei afirmații a Tribunalului care nu constituie *ratio* a hotărârii sale.

157. Tribunalul – care, desigur, a subliniat lipsa menționării principiului solidarității energetice în decizia atacată – nu a anulat această decizie ca urmare a lipsei respective, ci a faptului că Comisia nu a efectuat o analiză adecvată a cerințelor aceluia principiu.

158. În opinia Tribunalului, astfel cum am arătat anterior, această analiză obliga Comisia să țină seama de efectele utilizării depline a gazoductului OPAL asupra pieței poloneze a gazelor, asupra altor state membre și asupra Uniunii în ansamblul său.

159. Prin urmare, nu era relevantă simpla *menționare* a principiului⁸⁴, ci aprecierea corespunzătoare a implicațiilor acestuia asupra intereselor în cauză în contextul derogării privind gazoductul OPAL. Tribunalul consideră că nu s-a efectuat o astfel de analiză, independent de faptul că, dacă s-ar fi efectuat, aceasta ar fi putut sau nu să conducă la liberalizarea completă a gazoductului OPAL în favoarea Gazprom și a întreprinderilor sale afiliate.

160. Prin urmare, cel de al patrulea motiv se întemeiază pe o interpretare incorectă a hotărârii atacate, care, astfel cum am menționat, nu anulează decizia atacată ca urmare a lipsei menționării exprese a principiului solidarității energetice.

161. Hotărârea atacată ar putea fi acuzată de formalism⁸⁵ dacă omiterea menționării principiului respectiv ar fi fost determinantă în anularea deciziei și, în plus, ar fi fost combătută de un conținut al deciziei care să evidențieze că acest principiu a fost luat în considerare în mod efectiv de toate părțile interesate. Acest din urmă aspect este cel contestat de fapt de Tribunal.

162. Astfel, Tribunalul subliniază că Comisia a examinat în esență consecințele extinderii derogării privind gazoductul OPAL asupra pieței cehe de gaze naturale, însă a omis să analizeze efectele sale – relevante – asupra pieței poloneze de gaze naturale și asupra piețelor altor state din Europa Centrală și de Est⁸⁶.

163. Prin urmare, al patrulea motiv de recurs trebuie respins.

⁸⁴ Decizia atacată este un text cu nouă articole, dar cu o motivare foarte detaliată, aproape exhaustivă, care conține 170 de considerente. Este surprinzător că o astfel de motivare nu include o referire la principiul solidarității energetice și la efectele acestuia asupra măsurilor adoptate.

⁸⁵ Critici împotriva hotărârii atacate, formulate de Boute, A.: „The principle of solidarity and the geopolitics of energy: Poland v. Commission (OPAL Pipeline)”, în *Common Market Law Review*, 2020, p. 913.

⁸⁶ A se vedea în acest sens criticile privind aprecierea Comisiei, formulate de Szydło, M.: „Disputes over the pipelines importing Russian gas to the EU: how to ensure consistency in EU energy law and policy?”, în *Baltic Journal of Law & Politics*, 2018, nr. 11, p. 95-126.

XII. Al cincilea motiv de recurs: pretinse erori de formă

A. Argumentele părților

164. Republica Federală Germania susține, în primul rând, că, în cazul în care se consideră că motivarea deciziei atacate este insuficientă, această eroare nu a influențat decizia pe fond. În consecință, decizia nu ar fi trebuit anulată de Tribunal⁸⁷.

165. În al doilea rând, aceasta arată că cererea de anulare ar fi trebuit să fie formulată în legătură cu decizia inițială (din 2009). Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de procedură atunci când a luat în considerare argumentul Republicii Polone – pe care Republica Federală Germania îl consideră tardiv – referitor la încălcarea prin decizia atacată a principiului solidarității energetice.

166. Republica Polonă și Republica Lituania contestă aceste susțineri.

B. Analiză

167. Primul argument al celui de al cincilea motiv trebuie respins, întrucât Tribunalul nu a anulat decizia atacată ca urmare a motivării insuficiente, ci pentru că încalcă principiul solidarității energetice, astfel cum este prevăzut la articolul 194 alineatul (1) TFUE.

168. Prin urmare, cel de al doilea argument trebuie de asemenea respins, deoarece contestă în mod neîntemeiat dreptul Poloniei de a solicita anularea, în termen, a deciziei atacate, bazându-se pe faptul că statul membru respectiv nu a atacat, la momentul respectiv, decizia inițială (din 2009).

169. Un astfel de argument presupune cel puțin că Polonia avea un interes în anularea deciziei inițiale, mai ales că decizia atacată reproducea conținutul acelei decizii.

170. Argumentul nu poate fi acceptat, deoarece chiar decizia din 2016 (decizia atacată) a modificat condițiile de derogare recunoscute în decizia inițială, ceea ce permite controlul jurisdicțional al acesteia, independent de cel care s-ar fi impus cu privire la decizia din 2009.

171. Prin urmare, cel de al cincilea motiv de recurs trebuie respins.

XIII. Cheltuieli de judecată

172. În conformitate cu articolul 138 alineatul (1) coroborat cu articolul 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată, în cazul în care acestea au fost solicitate de cealaltă parte.

173. În prezenta cauză, Republica Polonă a solicitat obligarea recurente la plata cheltuielilor de judecată.

⁸⁷ Aceasta face trimitere în special la Hotărârea din 7 noiembrie 2013, *Gemeinde Altrip și alții* (C-72/12, EU:C:2013:712, punctul 51).

XIV. Concluzie

174. În lumina considerațiilor anterioare, propunem Curții:

- 1) Respingerea primului, a celui de al doilea, a celui de al patrulea și a celui de al cincilea motiv de recurs formulate de Republica Federală Germania.
- 2) Respingerea ca inadmisibil a celui de al treilea motiv de recurs formulat de Republica Federală Germania.
- 3) Obligarea Republicii Federale Germania la plata propriilor cheltuieli de judecată, precum și a cheltuielilor de judecată efectuate de Republica Polonă.